

Zeyrek SSK Binaları Üzerine Yapı ve Strüktür Bağlamında Bir İnceleme

Muhammed Emin Akyürek^{a,*}, Mehmet Selim Ökten^b

^a *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye*

^b *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye*

Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi (2020) 2 (1): 27-37
DOI: xxxxxx/xxxxxx

YAYIN BİLGİSİ

Yayın geçmişi:

Gönderilen tarih: 06 Eylül 2019

Kabul tarihi: 28 Nisan 2020

Yayımlanma tarihi 30 Nisan 2020

Anahtar kelimeler:

Sedad Hakkı Eldem

Zeyrek SSK Binaları

Yapı ve Strüktür

ÖZET

Türkiye toplumunun cumhuriyetin ilanı ile birlikte aradığı yeni kimlik arayışı mimariye de yansımıştır. Cumhuriyet döneminde Sedad Hakkı Eldem ve Emin Onat'ın önderliğinde gelişen II. Ulusal Mimarlık akımı ile plan tipinde ve yapı elemanlarında standardizasyon, yerli malzeme ve yerli iş gücü kavramları ortaya çıkmıştır. Eldem'in II. Ulusal Mimarlık Akımı'nın ışığında, Geleneksel Türk Evi üzerine sağlamış olduğu edininin bir yorumu olarak ortaya koyduğu projelerden birisi Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu kompleksidir. Unkapanı ile Saraçhane'yi birbirine bağlayan cadde üzerinde bulunan Zeyrek SSK binaları, Zeyrek yokuşunun alt kotuna kadar küçülerek alçalan 5 ayrı kütleden oluşmaktadır. Kullanılan standart söve, pencere, cephe kaplaması ve saçaklar yapıya karakteristik özellik katmaktadır. Betonarme karkas sistemle oluşturulmuş bu yapı, belirgin ve standart akslarla oluşturulmuş bir strüktürel sisteme sahiptir. Bina kompleksinin öne çıkan karakteristik özelliklerinden olan çift çıkımlar, döşeme üzerine yerleştirilen prefabrikte betonarme söveler ile desteklenmektedir. Böylelikle bu yapı manzumesi, Geleneksel Türk Sivil Mimarisi öğelerinin dönemin inşaat teknikleriyle yeni bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı 1964'ten beri ayakta olan Zeyrek SSK kompleksinin strüktürel incelemesini yapmak ve yapısal elemanlarının güncel durumunu tespit etmektir. Bu kapsamda: (i)Yapıyla ilgili çeşitli kaynaklar süperpoze edilerek kısmi olarak tekrar projelendirilmiş ve modellenmiştir. (ii) Yapı elemanlarına ve strüktüre dair olası hasarlar yerinde gözlemlenerek tespit edilmiştir. (iii) Yapının taşıyıcı sisteminin güncel deprem yönetmeliğine uygun olmayan tarafları ortaya konmuştur. Bunların sonucunda elde edilen verilerle konstrüksiyonel sürdürülebilirliğin; doğru detaylandırma, uygun malzeme seçimi ve düzgün işçilik ile sağlanabileceği kanısına varılmıştır.

ABSTRACT

After proclamation of republic, New identity which Turkey's society seeking was also reflected in architecture. During the Republican period, Sedad Hakkı Eldem and Emin Onat leading the II. National Architecture Movement, emerged concepts of standardization, local materials and local labor within plan type and building elements. Zeyrek Social Security Institution Complex is one of the project designed by Eldem under the light of this movement is an interpretation of his repertuar on traditional Turkish houses. Zeyrek SSI Complex, located on the street connecting Unkapanı and Saraçhane, is composed by 5 different masses that descend to the lower elevation of the Zeyrek slope. The standard posts, windows, facade cladding and eaves used in the building contribute characteristic features to the structure. This building, which has been constructed with reinforced concrete frame system, has a structural system which is formed with explicit and standard axis. The prominent characteristic features of the building complex are the double protrusions supported by prefabricated reinforced concrete posts placed on the slabs. Thus, this building complex emerges as a new expression of traditional Turkish civil architecture elements built with the construction techniques of the period.

The main goal of this study is to conduct a structural analysis of Zeyrek SSI complex which has been standing since 1964 and to determine the current status of its structural elements. In this context: (i) Various references related to the structure were superposed and partially re-drawn and re-modelled. (ii) Possible damage to the building elements and the structure were determined by observing them on site. (iii) The parts of the structural system of the building which do not comply with the current earthquake regulations have been revealed. As the result of these data, main factors of the constructional sustainability are correct detailing, proper material selection and smooth workmanship.

*Sorumlu yazar.

E-mail adresi: muhammed.akyurek@izu.edu.tr (Muhammed Emin Akyürek)

1. Giriş

Ülkemizde Cumhuriyet döneminin başlaması ile birlikte kamu binalarında geleneksel mimarlık üzerinden bir üsluplaştırma ile modern mimarlığa geçiş söz konusu olmuştur. Bu bağlamda Mimar Kemalettin ve Vedat Tek'in önderliğinde başlayan I. Ulusal Mimarlık Akımı gelişmiştir. Bu dönemde klasik Osmanlı mimarlığına ait mukarnas, çini, geniş saçaklar, kubbe, sivri kemer gibi bir takım öğeleri yansıtan eklektik bir anlayışla anıtsal yapılar inşa etmişlerdir. Bu akımın devamında 1927'den beri süregelen yabancı mimar egemenliğine tepki olarak; II. Dünya savaşının etkisiyle birlik ve beraberlik duygusunun pekişmesi ve öze dönme çabasıyla birlikte yeni bir ulusal akım ortaya çıkmıştır. II. Ulusal Mimarlık Akımı Sedat Hakkı Eldem'in önderliğinde gelişip 1938-1950 yılları arasında etkili olmuştur. Bu dönemde yeni yapı malzemeleri ile birlikte mimarlık ve inşaat mühendisliğinde bütünsel bir değişim baş göstermiş ve klasik mimarlıkta görülen yapı elemanları ve mimari yorumlar stilize edilerek kullanılmaya başlanmıştır. Dönemin dikkat çeken mimari unsurları; avlu, bahçe, cumba, söve, saçak olup yer yer cephe ve saçak altlarında geleneksel motif ve desenlerdir (Acer, TY; Sözen ve Tapan, 1973).

Zeyrek SSK kompleksi, bulunduğu yere uygunluğu ve kütlelerin ve yapı elemanlarının birbiriyle uyumlu birliktelik oluşturması bağlamında mimarlık literatüründe önemli bir yer tutmuştur. SSK binalarında, Eldem'in hayat boyu temas ettiği entelektüel kazanç görsel duyuya açığa çıkmıştır. Bu anlamda kompleksin, gerek 20.yüzyıl Türkiye mimarlığı, gerekse bu dönemin önemli mimarlarından olan Sedat Eldem araştırmaları için özel bir yeri bulunmaktadır. Binaların, yapıldığı tarihten itibaren narın taşıyıcı elemanları ile günümüze ulaşması, bu çalışmanın binaların yapı ve strüktürü üzerine incelemeye sürükleyen sorunsalını teşkil etmektedir. Çalışmanın genel araştırma kapsamı II. Ulusal Mimarlık Akımının önderlerinden olan Sedat Hakkı Eldem ve onun yapısı Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu binalarının bu bağlamda değerlendirilmesidir. Çalışmanın özel araştırma kapsamı ise bu binaların yapısal incelemesini yapmak; varsa taşıyıcı sistem sorunlarını tespit etmektir.

Kompleksin taşıyıcı sisteminin tespitinde, çeşitli kaynaklardan alınan veriler çakıştırıldıktan sonra bina ziyaret edilerek yerinde tetkik yapılmıştır. Elde edilen bilgilere göre yapının taşıyıcı sistem şeması ve unsurları yeniden çizilmiştir. Kompleksin 2.Bloğu yapı sistemini temsilen modellenmiş, strüktür kurgusu ve yapı elemanları 3B ile ifade edilmiştir. Yapının genel görünümü ve taşıyıcı sistemine yönelik aksaklıklar fotoğraflanarak belgelenmiştir. Strüktüre yönelik yapılan bu tespitler 2018 Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği (TBDY 2018) esaslı olarak incelenerek yapım sistemi, projelendirme ve uygulamaya yönelik çıkarsamalar yapılmıştır.

2. Sedat Hakkı Eldem ve Mimarlığı

Sedat Hakkı Eldem (Şekil 1), Osmanlı üst sınıfına mensup bir aile bireyi olmasının; bilhassa babasının diplomat olmasının etkisiyle çocukluk ve gençliğini Avrupa'nın, başta Cenevre, Münih ve Zürih olmak üzere çeşitli kentlerinde geçirmiştir. Bu durum Eldem'in gençlik yaşlarında Fransızca ve Almanca'ya fazlasıyla hâkim olmasını ve çok kültürlü bir hayata tutunmasını sağlamıştır. Sedat Hakkı'nın İstanbul'a gelişi 1924'e tarihlenmektedir. Aynı yıl, Sanayi-i Nefise'de hocalık yapan Cumhuriyet mimarlığının öncülerinden mimar Vedat Tek ile tanışıklığı aracılığıyla bu okula kaydını yaptırmış ve dönemin bir diğer önemli bir mimarı olan

Giulio Mongeri'nin atölyesine girmiştir (Tanyeli, 2018). Ayrıca becerilerine oldukça ilgi gösteren bu mimarın yanında staj yapma şansına da sahip olmuştur (Eldem, 2008; Özkan ve Yenal, 2014).

Şekil 1. Sedat Hakkı Eldem ("Arkiv", 2019).

1928'de okuldan mezun olan Eldem, devlet bursuyla üç yıllığına Avrupa'ya gönderilmiş, Paris ve Berlin başta olmak üzere birçok Avrupa kentini dolaşmıştır. Auguste Perret ve Hans Poelzig gibi mimarlarla çalışma, Le Corbusier'le ise tanışma fırsatı yakalamıştır. Üç yıl sonlanmadan, 1930'da, Güzel Sanatlar Akademisi'nden (eski Sanayi-i Nefise Mektebi) gelen davet üzerine Türkiye'ye dönmüştür. 1931'de, Budapeşte Fuarı Türk Pavyonu'nun inşaa edilmesiyle mimarlık pratiği, 1932'de Akademi'ye atanmasıyla da akademik hayatı başlamıştır (Eldem, 2008; Tanju, 2009).

Öğrencilik yıllarında Eldem'in İstanbul ile birlikte mimarlığa ve resmetmeye olan merakı onu Anadolu illerini görmeye ve oradaki anıtsal ve sivil mimarlık eserlerini incelemeye yöneltmiştir (Eldem, 2008). Bu incelemelerle birlikte Eldem, mimarlık ve imar faaliyetlerine yönelik birikim ve ideoloji sahibi olmaya başlamıştır. Onun Avrupa seyahatleri, Anadolu mimarisini üzerine incelemeleri ve İstanbul hayranlığı ona çok boyutlu bir perspektif sunmuş ve bu sayede kendine özgü bir mimari üslup oluşturmuştur. Eserlerinde neredeyse istisnasız diyebileceğimiz bir şekilde, çeşitli kaynaklarda belirtmiş olduğu standardizasyon, yerli malzeme kavramlarına ve yerli mimari unsurlarına rastlanmaktadır. Nitekim onun bu mimarlığı, kendisinden sonra da etkisinin sürdüğü ulusal bir üslup olarak da benimsenmiştir. Sedat Hakkı bu yayınlarında çoğunlukla, Türkiye'de mimarlığın yabancı mimarların etkisi ve kontrolü altında olduğu ve bunun sosyal, ekonomik ve kültürel olumsuzluklar doğurduğu yönünde fikirler ortaya koymuştur. Bu fikirlerin metin ve proje olarak karşılıkları bulunmaktadır. Yazılı metinlerinden alıntılanan fikirlerinden bazıları şöyledir:

- “Ecnebi mütehasıslara her zaman lâzım gelen direktifler verilmediğinden bunlar istedikleri gibi iş görmekte ve bu suretle memleketin karakterine uygun olmıyan eserler doğmaktadır, ve neticede memleketimiz bir tecrübe tahtası vaziyetine gelmiş oluyor. Ecnebi fen adamlarının bize yerli bir üslup yaratmak hususunda da hiçbir yardımları olmamıştır. Bilakis ecnebi tesirleri bizdeki zevki şaşırtmış ve millî bir üslubun doğmasına meydan vermemişlerdir. Fikrimizce yapı ve imar işlerinde ecnebilerden istifade şu sahalarda olmalıdır:
 - a) Bizde ehli olmayan işlerde,
 - b) Yetiştirme ve terbiye sahasında,Bundan gayri sahalarda ecnebi fen adamlarına müracaata lüzum yoktur.”² (Eldem, 1940).
- “İmar faaliyetlerinde şematik olarak incelenmesi lâzım gelenler

² Alıntılanan metin Eldem, E. (2008) tarafından da aktarılmıştır.

şunlardır:

- I. Standardizasyon: Model-ev planlarında, doğramalarda (pencere, kapı vs.), bazı tesisatta.
- II. Yerli istihsal (pişmiş topraktan mamul mallarda mahdut): Tuğla-kerpiç, kiremit, karolar, borular vs.
- III. Yerli işgücü ve buna bağlı olarak lüzumsuz ve yapılması zor teferruatın kaldırılması

Bu yolda birkaç yıl çalıştıktan sonra gösterilebilecek avantajlar şunlardır:

1. İnşaat malzemesi ithalatının hemen hemen tamamen kesilmesi.
2. Yabancılara ödenen yüksek maaşların kalkması.
3. Yeni sınıai tesislerin kurulması.
4. Halktan pek çok insanın üretkenliğinin ve zenginliğinin artması.
5. Standardizasyon ile üslup birliği ve ahenk³

- “Milli ve yerli bir mimari stilinin karakteristikleri şunlar olabilir:
 - 1) Memleket insanına uygunluk,
 - 2) Memleket işçilerine uygunluk,
 - 3) Memleket toprağına uygunluk.

Sayıdığım üç madde ehemmiyet derecesine göre sıralanmıştır. Her şeyden evvel, bir mimari üslubunun millî olabilmesi için, o milletin ideallerine ve yaşama âdetlerine uygun ve onun timsali olması lâzımdır. Bizde de, millî bir mimari üslubun gözetmesi icabeden ilk şart budur.” (Eldem, 1939).

Eldem’in bu üslup ve çerçevede Mimar, Mimarlık, Arkitekt, Arredamento Mimarlık ve yapı dergilerinde benzer yazıları bulunmaktadır. Bunun yanında 18 Eylül 1930 tarihinde Milliyet gazetesinde “Milli Hakında” başlıklı bir yazısı bulunmaktadır. Sedad Hakkı’nın yazdığı 5’i vefatının ardından tamamlanmak üzere toplam 19 kitabı bulunmaktadır (Aysel, 2008). Onun literatüre önemli katkılarının yanında; standardizasyon, sadelik ve üretimin verimliliği gibi hususlar üzerine söylemlerinin pratik mecrada da yansımaları görülmektedir. Bu anlamda Zeyrek SSK binaları, Eldem’in hayatı boyunca ortaya koymaya çalıştığı toplumsal ideoloji ve mimarlık anlayışının layıkıyla karşılık bulmuş bir örneğidir. Nitekim bu yapı, 1986 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülü’ne layık görülmüştür. Ağa Han jürisi bu yapı için, "uluslararası modern hareketin bağlamsal mimarisinin en erken ve en rafine örneklerinden biri" olduğu yorumunu yapmıştır (“Aga Khan”, 2019).

3. Zeyrek SSK Binaları: Genel Mimari Özellikler

Zeyrek SSK kompleksi (Şekil 2), 1962 yılında açılan bir yarışma sonucunda seçilerek projelendirilmiştir. Başlangıçta Sosyal Sigortalar Kurumu’na ait bir dispanser ile dükkanlar, büro katları, banka şubesi ve kahvehaneden oluşması öngörülen kompleks, bu amaçla tasarlanmış ve inşa edilmesine rağmen, inşaat biter bitmez sadece kurumun servislerine tahsis edilmiştir (Eldem, 1971).

Yapı; çıkma, söve ve pencere gibi mimari unsurları ve proporsiyon bakımından, Eldem’in o döneme kadar ortaya koymuş olduğu üslubunun olgunluk düzeyine eriştiğine işaret eder. Eldem’in sivil mimari geleneğine dayanan birikimi ve tekrarları, kompleksin yine bu gelenek ile ilişkilenen parçalı yapısı ve üçgene yakın biçimli arsanın üst kotundan Zeyrek Yokuşu’nun başına doğru alçalan ve küçülen kütle dağılımı mimari bağlamsalcılık açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Onun bu binaları konumlandırışı, boyutları arasındaki oranı belirlemesi; pencere, söve ve saçak gibi

yapı elemanlarının seçimi ve ölçüleri, kendisinin de ifade ettiği gibi tesislerin arkasında bulunan türbe, konak, cami gibi önemli tarihi eserlere karşı bir tevazu ve terkinin bir gereğidir (Eldem, 1971; Özkan ve Yenal, 2014). Eğik çatı yerine teras çatı tercih edilmesi ise projenin şartnamesinden kaynaklanmaktadır (Bozdoğan ve diğerleri, 2005). Son katın döşeme hizasından uzanan saçaklar, bahsi geçen birlikte uyumluluğun tamamlayıcısı niteliğindedir.

Şekil 2. Zeyrek SSK Kompleksi'nin 1970'lere dair bir fotoğrafı (Serageldin, I, 1989).

Kompleks, kentsel ve tarihi sit alanı olarak kabul edilen Zeyrek semtinde yer almaktadır. Burada bulunan ve İstanbul’un en tanınmış tarihi yokuşlarının olan Zeyrek yokuşu, eskiden Unkapanı’ndan Saraçhane’ye giden tek yol olmuştur. Günümüzde bu yol varlığını korumakla beraber üzerindeki yoğunluğu Atatürk bulvarına aktarmıştır. Zeyrek SSK tesisleri, Atatürk Bulvarı’nın Zeyrek yokuşu ile buluştuğu noktada yer almaktadır (Şekil 3)(Eldem, 1971). Farklı boyutlarda düzenlenen yapı grubu, aralarında açık mekânlar oluşacak şekilde konumlandırılmıştır. Onun böylesine dinamik, ritmik ve oldukça tanımlı yapısı, kuşkusuz Eldem’in çağı ve çevreyi anlayan, bağlamsalcı bir mimar olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim Eldem, “Gelenekselle Yaşamak ve Yeniden İnşa Etmek” konulu seminerde şunu dile getirmiştir: “...Çevreye uygun ise, bir mimarın büyük marifeti kendi mevcudiyetini unutturması, yani öyle bir eser meydana çıkabilmesi lazımdır ki, bu eser sanki kendi kendine çıkmış gibi görünmelidir. Bu binada hiçbir sunilik bulunmamalıdır”⁴ (Eldem, 1982).

Şekil 3. Zeyrek SSK binasının bulunduğu uydu fotoğrafları (Uyarlayan: M. E. Akyürek) (“Yandex haritalar”, 2019).

SSK kompleksi, proje ve imalat süresince 6 ayrı fonksiyon içeren 5 bloklu bir komplekstir (Şekil 4). Bunlar: 3 katlı bir çarşı,

³ Sedad Hakkı, mimarlık tahsilini bitirdikten sonra Avrupa’nın çeşitli ülkelerine seyahatler düzenlemiştir. İlgili metin 17 Ekim 1929 tarihli Berlin seyahatinde “Avrupa’da ikmal-i tahsil seyahati” başlıklı bir anı defterinden alıntıdır. Bkz.

Eldem, E. (2008).

⁴ Alıntılanan metin Anıktar, S. (2016) tarafından başka bir kaynaktan da aktarılmıştır.

kahvehane, banka, yemekhane, dispenser ve ofis binalarıdır. Günümüzde bu kompleks Cibali SGK ve Unkapanı SGK olmak iki ayrı müessesenin ofislerine tahsis edilmiştir.

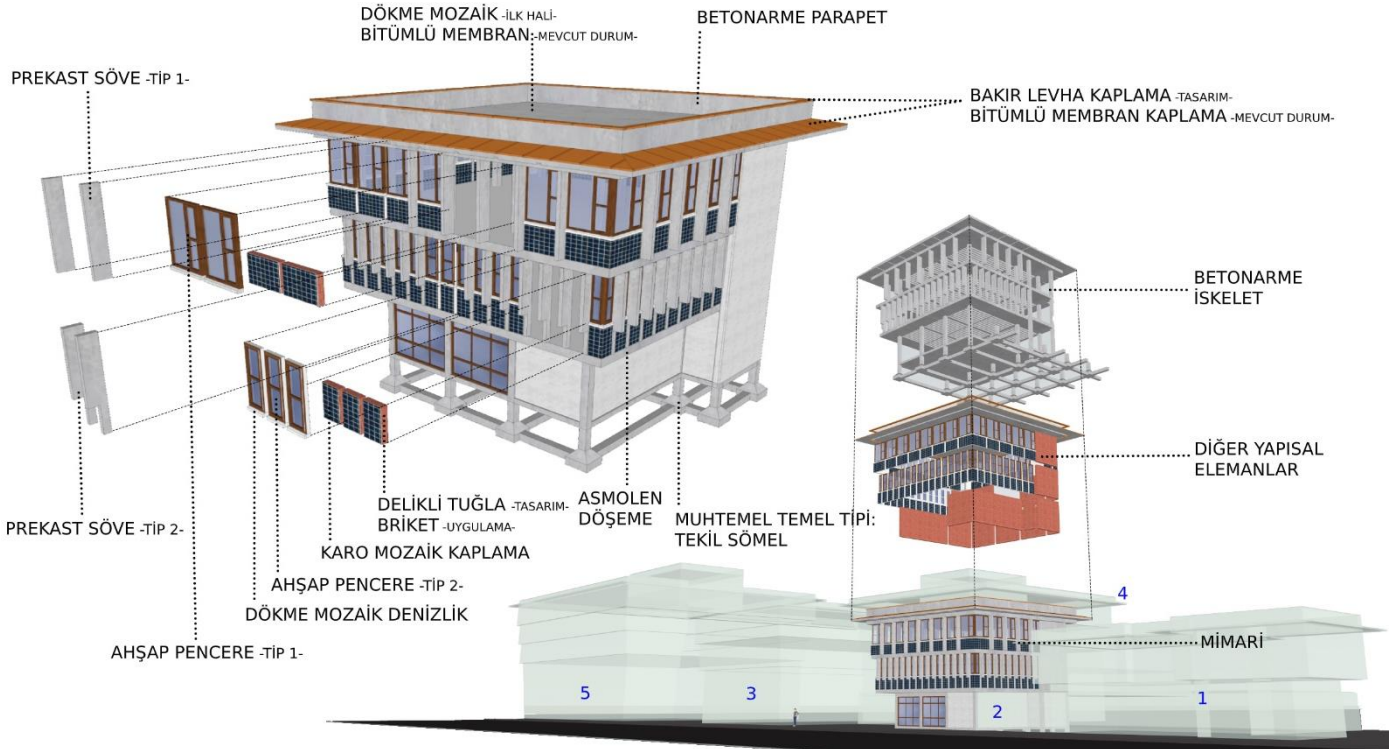
Şekil 4. 1:Kahvehane, 2: Banka ve yemekhane, 3 ve 4: Dispanser, 5: Ofis (Porsuk, 2008).

Yapı bütününde taşıyıcı elemanlar kaplamasızdır. Pencerele ahşap olup altlarındaki parapetler karo mozaik ile kaplanmıştır. Yapının sağır duvarları yer yer yapay taş, yer yer sıva ve boya ile kaplanmıştır. Üzerinde gezilen teras çatı döşemesi dökme mozaik olarak tasarlanmış olup günümüzde fayans kaplamalıdır (Eldem, 1971). Üzerinde gezilmeyen teras çatılar, harpuşa ve saçaklar ise günümüzde bordo renkli bitümlü membran kaplamalıdır.

4. Zeyrek SSK Binaları: Yapısal ve Strüktürel Özellikler

4.1. Yapı sistem ve elemanlarının genel nitelikleri

SSK binaları, betonarme karkas sistem olarak iki tip kolon ve asmolen döşeme ile inşa edilmiştir. Binaların genel karakteristik elemanları çift çıkmalar, prekast söveler ve geniş saçaklardır.

Şekil 5. 2.Blok üzerinden yapısal elemanları gösteren aksometrik perspektifler (Çizim: M. E. Akyürek).

Binalar, betonarme iskelet dâhil olmak üzere oldukça narin ve şeffaf bir şekilde tasarlanmıştır. Öyle ki tüm bloklarda çıkmalarla birlikte

yükselen katlar neredeyse tüm cephelerde söve, pencere, parapet ilişkisi ile çözülmüştür. Söve, pencere ve parapet standart birer eleman olarak bir dizi hâlinde cephede tekrarlanmıştır. Bu durumda bir duvar gerekliliği de ortadan kalkmıştır. Pencerenin altında bir duvar gibi görünen parapet braket ile örülmüş ve dışta karo mozaik ile kaplanmıştır (Şekil 28). Yapı genelinde aralarında yatayda ½ boyut farkı olan iki tip pencere görülmektedir. Tek kanatlı bu pencereler ahşap olup denizliği dönemin yaygın malzemesi olan dökme mozaiktir (Şekil 5).

Son katın üst döşeme hizasından geniş bir betonarme saçak oluşturulmuştur. Yapı genelindeki çizgisel hatlar, betonarme sövelerin hizasında saçakların alt yüzüne bir oyuk oluşturulmak suretiyle devam ettirilmiştir. Tüm bloklar teras çatılıdır. Cephe de bu teraslarda biriken suyun tahliye edilmesi için bir boru görülmemektedir; su iniş borusu iç kısımda çözümlenmiştir. Önceleri dökme mozaik ile kaplanan teraslar, sonradan bitümlü membran ile kaplanmıştır. Daha sonradan 4.Blok'ta terasın mekân olarak kullanımını sağlamak için zemin fayans ile kaplanmıştır. Saçak ve harpuşa kaplaması bakır levha olacak şekilde tasarlanmış ve uygulanmıştır. Günümüzde yer yer bitümlü membran, yer yer kenetli bir metal levha görülmektedir.

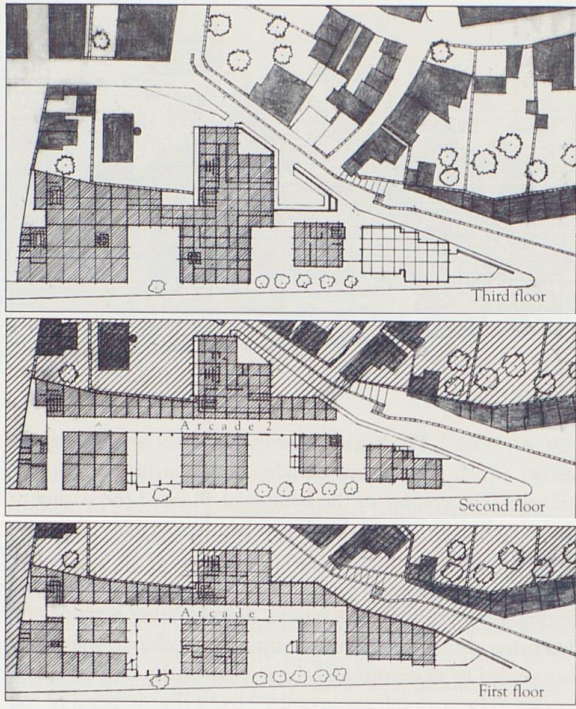
4.2. Taşıyıcı sistemin kuruluşu

5 ayrı bloktan meydana gelen kompleks betonarme karkas sistem ile inşa edilmiştir. Bu bloklar müstakil girişleri olması itibariyle birbirinden ayrı çalıştığı yönünde bir izlenim verse de zemin katta birbirine bağlanmaktadır. Plan düzleminde toplam kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda 33 ve kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda 14 kolon aksı bulunmaktadır. Kullanılan kolonlar genellikle kare ve yaklaşık 30x30cm boyutlarındadır. Yapının bazı kısımlarında 25x60cm boyutlarında kolonlar bulunmakla birlikte 15x60cm boyutlu prefabrikte söveler de konsol döşemeye destek olan ilave taşıyıcı elemanlardır (MSÜ, 1983). Kat yüksekliği 3,04 m ve döşeme tipi 33cm kalınlığındaki asmolen döşemedir. Betonarme saçakların açıklığı yaklaşık 130cm'dir. Pencere boyutları 130x180cm olarak

tasarlanmış ve uygulanmıştır. Pencere boyutlarıyla da ilişkili olarak düzenlenen taşıyıcı sistem aksları 145cm veya katları şeklinde

devam etmektedir. Bunun yanında ender de olsa taşıyıcı sistem bu modülasyondan ayrılabilir (Şekil 6).

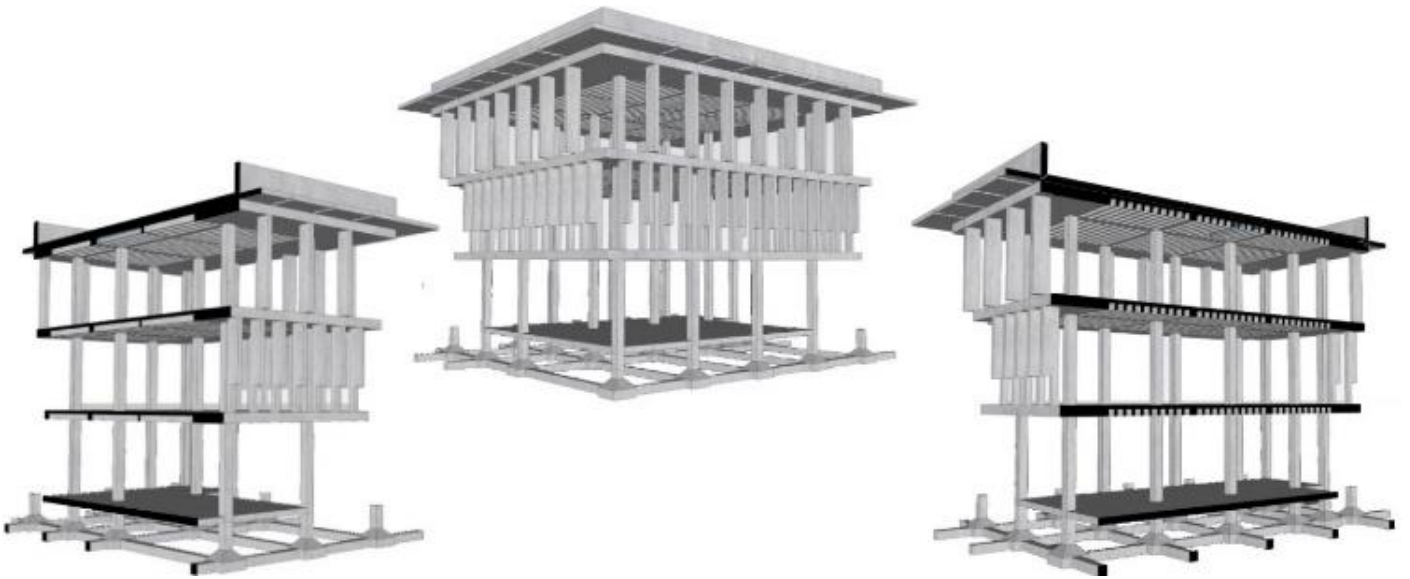
Kompleks, zemin katta oturma alanından kaynaklı bir düzen bozukluğuna sahip olsa da binalar özelinde bunun zıttı görülmektedir. Her bir blok, kendi içinde oldukça düzenli bir taşıyıcı şemaya sahiptir. Kolonlar, kahvehane bloğu hariç tutulursa çatıdan temele kadar kesintisizdir. Döşemede sonraki müdahaleler dışında herhangi bir kesinti, yani boşluk yoktur. Döşemeler, çıkımların altında boşluksuz olup yassı kiriş şeklindedir. Parapet hizasında döşemenin ucuna konumlanan söveler, aynı zamanda bir üst döşemeyi destekleyen birer payanda gibidirler. Yapının temelinde dair bir bilgiye ulaşılamasa da dönemin yaygın temel tipi olan tekil temel sisteminin inşa edildiği düşünülmektedir (Şekil 9).

Şekil 6. Modülasyon ve birimlerin görülebileceği şematik kat planları (Serageldin, I, 1989).

4.3. Bloklar üzerinden incelemeler

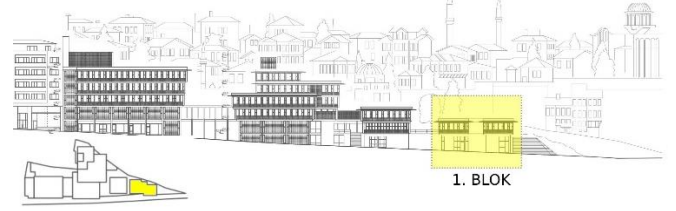
1. Blok/ Kahvehane

Şekil 9. 2. Blok üzerinden yapının taşıyıcı elemanlarını gösteren perspektifler (Çizim: M. E. Akyürek).

Kompleksin en alt köşesinde yer alan bu birim alt katı dükkânlar, üst katı kahvehane olarak tasarlanan zemin+1 kat katlı bir bina (Şekil

7) (Tanju, 2009). Bu bina mevcut durumda alt katı mutfak, üst katı yemek salonu olmak üzere Unkapanı SGK personellerine yönelik bir yemekhane olarak hizmet vermektedir. Bloğun günümüzdeki görünümünde, pencereler tümüyle PVC olup; teras çatı ve harpuşa bitümlü membran, saçak alüminyum folyo ile örtülmüştür.

Şekil 7. 1. Blokun kompleks içerisindeki yeri (Uyarlayan: M. E. Akyürek) (Porsuk, 2008).

Bu blok, kompleks bütünündeki modülasyonu yakalasa da biçimi itibarıyla kendi içinde düzensiz bir aks şemasına sahiptir. Üç yönden çıkımlara sahip olan bu yapı dikdörtgen boyutlu prefabrik kolonlara sahiptir. Üst katın kolonları çıkma yapan kirişlerin üzerine oturmuştur. Oldukça geniş mekânlar sağlayan bu blokta açıklık 9m'yi bulmaktadır. Pencere boyutları birbiriyle aynı ve modüler olmakla birlikte köşelerde değişmektedir (Şekil 8 ve 11).

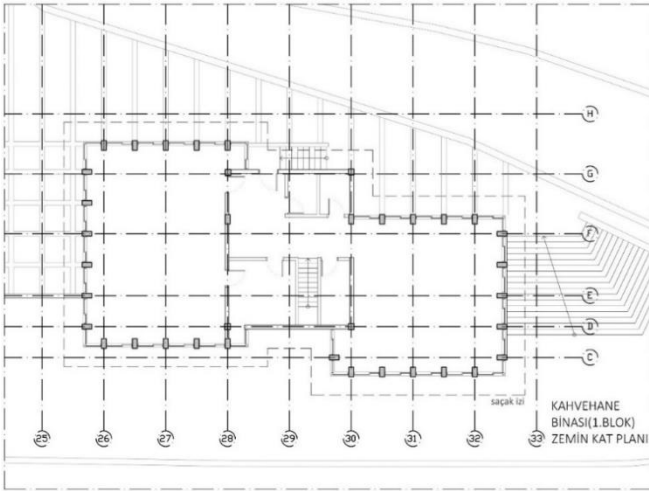

Şekil 8. Kahvehane bloğu (2018).

Şekil 10. Kahvehane bloğunun 1.katı (Porsuk, 2008).

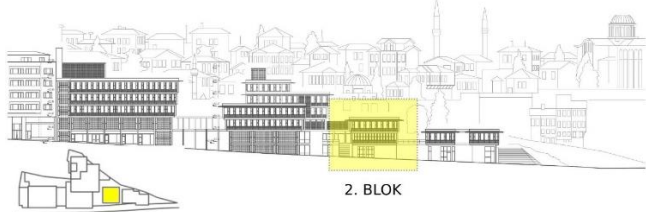
Bu blokta, döşeme ucuna söve yerine kolonlar konulduğundan olmalıdır ki, döşeme sistemi asmlen yerine her kolonu birbirine bağlayan kirişli plak döşemedir. Böylelikle, yapının kolonları bir üst katta sürekliliğini yitirse de, 1. kat bir kutu hâline getirilerek kendi içinde stabilitesi sağlanmıştır (Şekil 10).

Şekil 11. Kahvehane bloğu zemin kat planı (Çizim: M. E. Akyürek).

2.Blok/ Yemekhane ve Banka

Kahvehaneye (1.Blok) komşu olan bu blok 3 kattan oluşmaktadır. Zemin katı dükkanlar, birinci katı banka, ikinci katı yemekhane olarak tasarlanan bu bina mevcut durumda Cibâli SGK personellerine yönelik bir yemekhane olarak hizmet görmektedir (Tanju, 2009). Dükkan olarak tasarlanan, iç kısımdaki çarşı ve caddeye yönelen mekânlar günümüzde arşiv olarak kullanılmaktadır. Binanın birinci katı mutfak, ikinci katı yemek salonu olarak işlevlendirilmiştir. Yemekhaneye(banka) giriş blokların arasından geçen açık çarşı kotundandır (Şekil 12).

Şekil 12. 2.Bloğun kompleks içerisindeki yeri (Uyarlayan: M. E. Akyürek) (Porsuk, 2008).

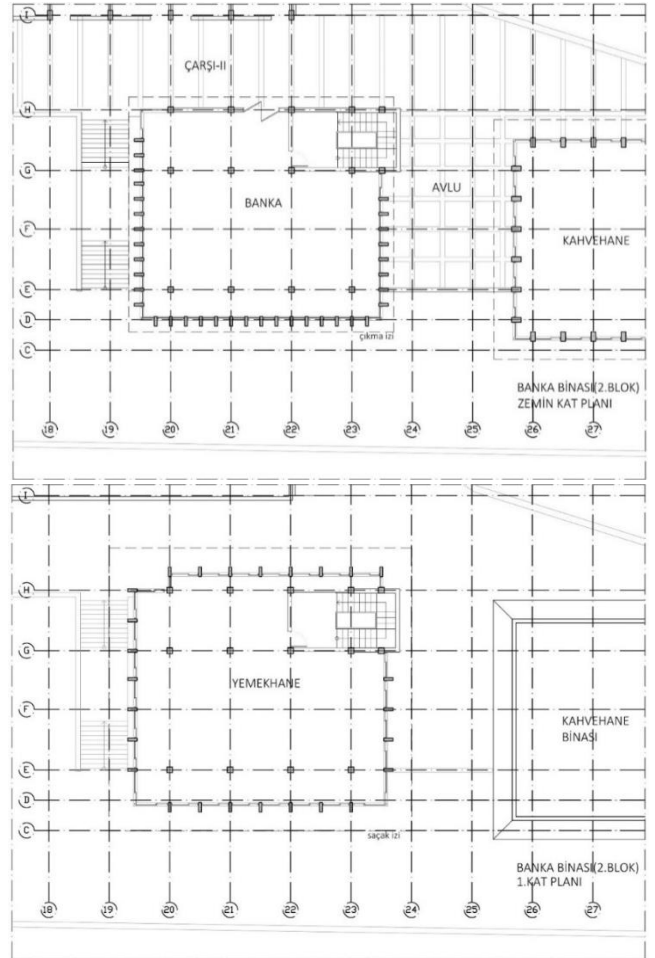
Bloğun günümüzdeki görünümünde, pencereler korunmuş olup;

teras çatı ve harpuşa bitümlü membran, saçak kenetli birleşimli metal bir levha ile örtülmüştür. Yapay taşla kaplanmış olması gereken sağır duvarlar sıva ve boyalıdır (Şekil 13).

Binanın birinci katında bulunan üç yönlü çıkımların konsol döşemeleri, yaklaşık 80cm aralıklı prefabrike söveler ile desteklenmektedir. Bu blokta kullanılan kolonlar kare kesitli olup iki aks aralığında açıklık geçmektedir. Binanın ikinci katında ise çıkımlar dört yönde olup prefabrike söveler 160cm aralıklı konumlandırılmıştır. Kolonlar, temelden çatıya kadar süreklidir (Şekil 14 ve 15).

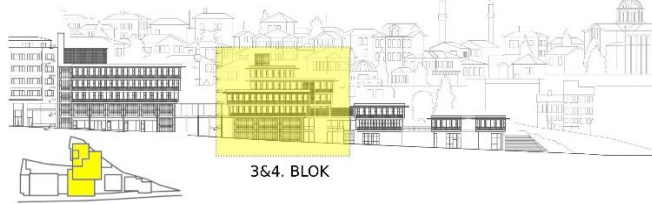
Şekil 13. Banka ve yemekhane binası (2018).

Şekil 14 ve 15. Banka ve yemekhane binası zemin kat (solda) ve 1.kat planı (sağda) (Çizim: M. E. Akyürek).

3 ve 4. Blok/ Dispanser

Zemin ve 1.katı çarşıya bağlanan dükkânlar, 2., 3. ve 4. katı ise Zeyrek yokuşundan bağlanılan bir dispanser olarak tasarlanan bu binalar, günümüzde tümüyle Cibâli SGK ofis birimleri ve arşivi olarak kullanılmaktadır (Tanju, 2009). Cibâli SGK girişi çarşı olarak tasarlanan kısımdan yapılmaktadır. Böylelikle bu çarşı 3 ve 4. bloğu birbirine bağlamaktadır. 4. blok, 3.'den bir kat fazladır ve bu binaların kesişiminde 3.bloğun terasına çıkılan bir mekân bulunmaktadır. Bu mekânda terasa servis yapılan bir kafeterya, merdiven ve asansör bulunmaktadır. 4. bloğun üzerinde asansör dairesinin bulunduğu ayrıca bir mekân vardır (Şekil 16, 17 ve 18).

Şekil 16. 3 ve 4.Bloğun kompleks içerisindeki yeri (Uyarlayan: M. E. Akyürek) (Porsuk, 2008).

Bloğun günümüzdeki görünümünde, pencereler ve yapay taş kaplamalar korunmuştur. Çarşının kapatılarak bina girişi hâline getirildiği alanda PVC kapı oluşturulmuştur. 3.Bloğun gezilebilen teras çatısı fayans ile; gezilemeyen teras çatısı ise yeşil renkli bitümlü bir membran ile kaplıdır. 4. bloğun teras çatı ve harpuştası bordo renkli bitümlü membran, her iki blok içinde saçaklar gri renkli membran ile örtülmüştür (Şekil 19 ve 20).

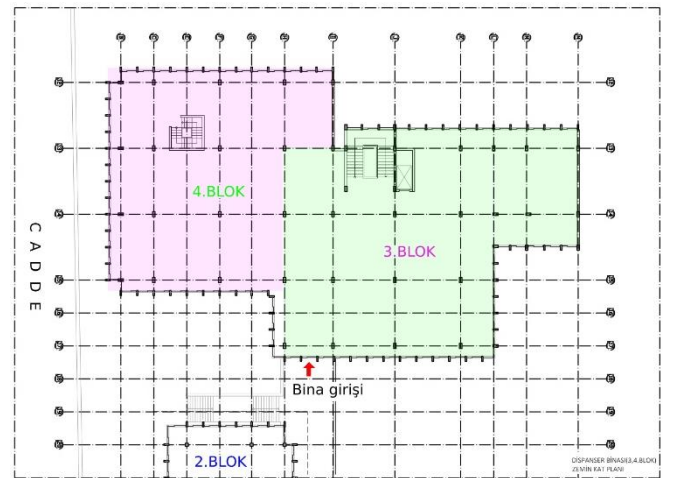

Şekil 17 ve 18. 3. (üstte) ve 4. Blok (altta) (2018).

Şekil 19 ve 20. 3 ve 4. blokların teras çatıları (2018).

Bu bloklar birbirine iç içe konumlu olup dört yönden çıkıntı ve çıkmalara sahiptir. Planda görülen bu hareketlilik düşeyde de geçerlidir. 3.blok diğerinden bir kat fazla olup çıkmaları 3 kat, 4.blok ise 2 kat artarda tekrarlanmaktadır. Bu çıkmalar sövenin duvar dışında kalan miktarıdır. Yapıda yatayda ve düşeyde görülen hareketliliğe rağmen eksenler düzenli ve sürekli. Kolonlar dikdörtgen kesitli olup açıklıklar 2 aks aralığındadır (640cm) (Şekil 21).

Şekil 21. Dispanser bloğunun -döndürülmüş vaziyetteki- zemin kat planı (Binanın 2.katı) (Çizim: M. E. Akyürek).

5.Blok/ Ofis

Bu blok tasarlanma amacına uygun olarak kullanılan tek binadır

(Tanju, 2009). Kompleksin bu bloğu 5 katlı olup girişi cadde kotundandır. Unkapanı SGK hizmetine sunulan binanın ilk iki katı arşiv, diğer 4 katı ofis birimlerine ayrılmıştır. Binanın 5 katına, terasa erişimi sağlayan merdiven ve asansör için bir kat ve mekanik asansörün bakımının yapılabilmesini sağlamak için ilave bir diğer kat olmak üzere 2 kat eklenir. Binanın güney-batı cephesi SSK personeline tahsis edilen lojman binasına yaslanır (Şekil 22).

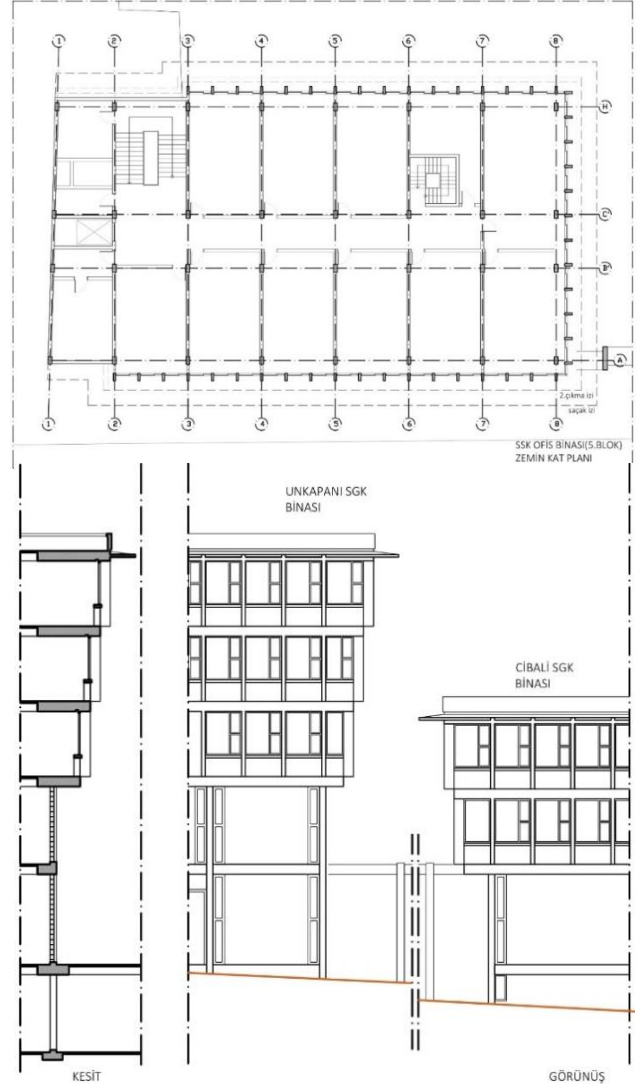
Şekil 22. 5.Bloğun kompleks içerisindeki yeri (Uyarlayan: M. E. Akyürek) (Porsuk, 2008).

Bloğun günümüzdeki görünümünde, pencereler ve yapay taş kaplamalar korunmuştur. Binanın teras çatısı kullanıma açık olmayıp bordo renkli bitümlü bir membran ile kaplıdır. Saçak ise kenetli birleşimli metal bir levha ile kaplanmıştır (Şekil 23 ve 24).

Şekil 23 ve 24. 5. Blok görünüşleri (2018).

5. blok, kompleksin en büyük ve belirleyici kütesidir. Bir yönde 4, diğer yönde 8 eksen ile bu bina oldukça dengeli bir plan şemasına sahiptir. Kolonlar dikdörtgen kesitli olup, açıklık 480x640cm'dir. Bu binada çıkmalar üç yönlü ve 3 kat tekrarludur (katlar yükseldikçe tekrar eder) (Şekil 25 ve 26).

Şekil 25 ve 26. Ofis binası zemin kat planı(üstte), kısmi kesit ve görünüşü (altta) (Çizim: M. E. Akyürek).

4.4. Yapısal/ Strüktürel değerlendirme

Mevcut yapısal bozulmalar

Yapıda çoğunlukla sudan kaynaklı hasar ve bozukluğa rastlanmaktadır. Teras çatılar ve saçaklar, yapının inşasından bu yana pek çok onarım geçirmiştir. Bunların haricinde bilinçli müdahaleler de mevcuttur. Yapının günümüzdeki durumu incelendiğinde rastlanan yapısal bozulmalar şunlardır:

- Yapının bazı duvarlarında geçitler açılması, döşemelerin delinmesi gibi işleve yönelik bilinçli müdahalelerde bulunulmuştur.
- En alt kotta yer alan kahvehane bloğunun saçak kaplamaları çalınmıştır (Şekil 27).
- Tüm teras çatılarda ve saçaklarda kaplamalar değiştirilmiş; özellikle 4.bloğun teras çatısında kapsamlı bir onarım yapılmış ve dökme mozaik, fayans ile yenilenmiştir (Şekil 19, 20, 28).
- Bazı ahşap doğramalar PVC doğrama ile değiştirilmiştir (Şekil 9).

Şekil 27 ve 28. Aslına uygun olmayan teras, saçak ve harpuşta kaplamaları (2018).

Mevzuat esaslı inceleme ve değerlendirme

Esasen, incelenen bu yapı kompleksi, Kentsel ve Tarihi Sit Alanı içerisinde olup, İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 18.02.2002 gün ve 13674 sayılı kararıyla korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenmiştir⁵ (Porsuk, 2008). Dolayısıyla bu tür yapılarda yönetmelik şartı aranmamaktadır. Ancak 1962 tarihinde yapımına başlanılan bu yapının, günümüz yapılarının proje ve yapım tekniği bakımından karşılaştırılabilmesinin temel ölçütünü teşkil ettiği için deprem yönetmeliği esaslı bu inceleme gerçekleştirilmiştir.

“Tarihi Yapılar İçin Deprem Risklerinin Yönetimi Kılavuzu”, erken betonarme yapılarıdaki depreme bağlı muhtemel hasarlar için şu bilgileri vermektedir:

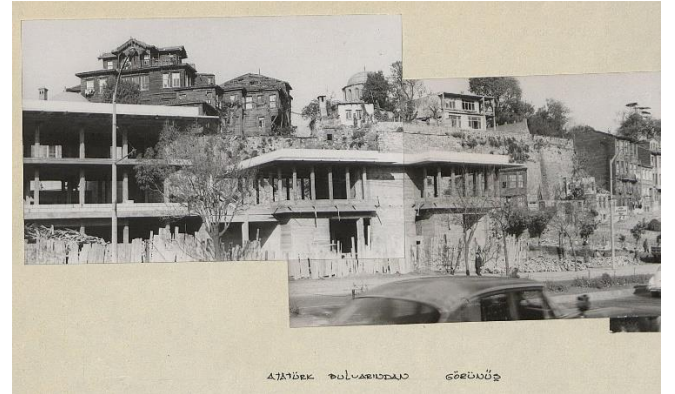
“Erken dönem, betonarme kolonların duvarlar ile birlikte çalıştığı, beton ve çeliğin birlikte kullanıldığı ferbeton ya da ferrocement yapım sistemlerinde depremlerde gözlenen bir hasar kaydedilmemiştir. Daha sonra, çerçeve şeklinde yapılan betonarme yapıların depremlerde gözlenen en kritik noktalar, kolon ve giriş birleşim bölgeleridir.”

Buradan anlaşılacağı üzere erken betonarme yapılarda deprem sonrası muhtemel hasar kolon-kiriş birleşiminde beklenmektedir. Zeyrek SSK binaları, 1999 yılında Gölcük ve Düzcce’de gerçekleşen

⁵ Kararla ilgili belge ve ayrıntılı bilgi için belirtilen kaynağın 160. Sayfası incelenebilir.

ve İstanbul’da büyük hasarlara yol açan iki büyük depreme rağmen, kolon-kiriş birleşimi veya başka bir bölgede herhangi bir hasar almamıştır. Dolayısıyla yapıya dair fiziksel bir taşıyıcı sistem sorunu gözlemlenmemiştir. Öte yandan binaların taşıyıcı sistemi TBDY 2018’e göre incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır⁶:

1. Yapı 5 bloktan oluşan parçalı bir halde olsa da bodrum kat birleşimlerinde yekpare bir şekilde çalışmaktadır. Yaklaşık 120m uzunluğu ve 45m genişliği olan bu binada herhangi bir yapı derzine rastlanmamıştır. TBDY 2018 Bölüm 3A.3.2’de “Birbirinden yapısal derzlerle ayrılan bina bloklarının depremde çarpışarak hasar görme riski taşıdığı gözden uzak tutulmamalıdır. Bu bağlamda; (a) Burulma düzensizliğinin önlenmesi, taşıyıcı sistem elemanlarının dengeli düzenlenmesi vb. nedenler dışında, salt bina veya bina bloklarının plandaki uzunlukları yüzünden taşıyıcı sistemin yapısal derzlerle birbirinden bağımsız bloklara ayrılmasından olabildiğince kaçınılmalıdır” denilmektedir.
2. Kahvehane binasının bodrum kat kolonları zemin kata kadar sınırlı tutulup, zemin kat üst döşemesini taşıyan kolonlar giriş üzerine konumlandırılmıştır (Şekil 29).
3. Kompleksin herhangi bir kısmında deprem yüklerini sönmüleyecek betonarme perde duvarla karşılanmamıştır.
4. Yapılardaki kolon boyutlarının çoğu TBDY 2018’de yer alan minimum 30x30cm (900cm²) kolon boyutu şartını sağlamaktadır. 25x60cm (1500cm²) boyutlarındaki diğer kolonlar, her ne kadar minimum 30cm kenar ölçüsünü sağlamasa da yüzey alanı itibariyle gerekli boyutlara sahiptir.

Şekil 29. 1. ve 2.bloğun inşaatı (Salt Araştırma Arşivi).

Yapı, TBDY 2018’in “deprem etkisi altında düzensiz binalar” kısmında yer alan maddeler dâhilinde ayrıca incelenmiştir (Tablo 1). İnceleme sonucunda yapıda büyük ölçüde düzensizlik görülmemektedir. 1 ve 2.blokta görülen A3 ve 5.blokta görülen A2 tipi düzensizliğe rağmen yapının tasarımı, yönetmelik bilgilendirme ekinin 3A nolu bölümünde yer alan sade, basit, düzenli, simetrik taşıyıcı sistem tasarımı kurallarına oldukça uymaktadır. Belirtilen A2 ve A3 düzensizliklerinin, “kat döşemelerinin kendi düzlemleri içinde deprem kuvvetlerini düşey taşıyıcı sistem elemanları arasında güvenle aktarabildiğini göstermek” şartıyla tasarımına engel görülmemektedir. Ancak 1.blokta görülen B3 düzensizliğine,

⁶ Yapılan inceleme genel kapsamlıdır. Beton, çelik kalitesi, donatıların sıklığı ve çapları ihmal edilmiştir. TBDY 2018. Ayrıntılı inceleme için ilgili kaynağın 7 ve 17 No’lu bölümüne başvurulabilir.

**ZEYREK SSK BİNALARININ DEPREM YÖNETMELİĞİNİN
YAPI DÜZENSİZLİĞİ TANIMINA GÖRE DURUMU**

	A1- BURULMA DÜZENSİZLİĞİ	A2- DÖŞEME DÜZENSİZLİKLERİ	A3- PLANDA ÇIKINTILAR BULUNMASI	
PLANDA YAPI DÜZENSİZLİKLERİ	<p>$(\Delta L^N)_{max}$ $(\Delta L^N)_{min}$</p> <p>$i+1$' inci kat döşemesi</p> <p>i' inci kat döşemesi</p> <p>Deprem Doğrultusu (X)</p> <p>Döşemelerin kelli düzlemleri içinde rijit diyafram olarak çalışmaları durumunda $(\Delta L^N)_{max} = 1/2 [(A^N)_{max} + (A^N)_{min}]$</p> <p>Burulma düzensizliği katsayısı: $\eta_B = (A^N)_{max} / (A^N)_{min}$</p> <p>Burulma düzensizliği durumu: $\eta_B > 1.2$</p>	<p>$A_b = A_{b1} + A_{b2}$</p> <p>$A_b / A > 1/3$</p> <p>A_b : Boşluk alanları toplamı</p> <p>A : Britik kat alanı</p> <p>Kesit A-A</p> <p>A2 türü düzensizlik durumu - II ve III</p>	<p>A3 türü düzensizlik durumu: $a_x > 0.2 L_x$ ve aynı zamanda $a_y > 0.2 L_y$</p>	
ZEYREK SSK BİNALARINDA TAŞIYICI ŞEMALAR	<p>1.BLOK</p> <p>A1: Yapının ağırlık ve rijitlik merkezi birbirine yakın yer aldığı için yönetmeliğe uygun</p> <p>A2: Döşeme sürekliliği sağlandığı için yönetmeliğe uygun</p> <p>A3: Binadaki çıkıntılar yönetmeliğin belirlediği orana uygun değil</p>	<p>2.BLOK</p> <p>A1: Yapının ağırlık ve rijitlik merkezi birbirine yakın yer aldığı için yönetmeliğe uygun</p> <p>A2: Döşeme sürekliliği sağlandığı için yönetmeliğe uygun</p> <p>A3: Binadaki çıkıntı yönetmeliğin belirlediği orana uygun değil</p>	<p>3&4.BLOK</p> <p>A1: Yapının ağırlık ve rijitlik merkezi birbirine yakın yer aldığı için yönetmeliğe uygun</p> <p>A2: Döşeme sürekliliği sağlandığı için yönetmeliğe uygun</p> <p>A3: Binadaki çıkıntılar yönetmeliğin belirlediği orana uygun</p>	<p>5.BLOK</p> <p>A1: Yapının ağırlık ve rijitlik merkezi birbirine yakın yer aldığı için yönetmeliğe uygun</p> <p>A2: Binanın sınırlarında boşluk oluşturulduğu için yönetmeliğe uygun değil</p> <p>A3: Binada çıkıntı bulunmadığı için yönetmeliğe uygun</p>
	B3- TAŞIYICI SİSTEMİN DÜŞEY ELEMANLARININ SÜREKSİZLİĞİ			
DÜŞEYDE YAPI DÜZENSİZLİKLERİ	<p>Bkz. 3.6.2.4 (a)</p>	<p>Bkz. 3.6.2.4 (b)</p>	<p>Bkz. 3.6.2.4 (c)</p>	<p>Bkz. 3.6.2.4 (d)</p>
SSK BİNALARINDA TAŞIYICI ŞEMALAR	<p>5.BLOK</p> <p style="text-align: center;">Uygun</p>	<p>3&4.BLOK</p> <p style="text-align: center;">Uygun</p>	<p>2.BLOK</p> <p style="text-align: center;">Uygun</p>	<p>1.BLOK</p> <p style="text-align: center;">Uygun değil</p>

Tablo 1. Binaların deprem yönetmeliğinin yapı düzensizliği tanımına göre durumu.

2.6.2.4. bölümde bahsedildiği üzere şartsız bir şekilde izin verilmemektedir. Öte yandan, yapının inşa edildiği dönem itibarıyla bu şart güncel olmasa da, 1.blokta B3 düzensizliğinin olası sonuçlarına yönelik bazı önlemlerin alındığı görülmektedir.

Bu bloğun diğerlerinden farklı olarak; zemin katında ve 1.katın pencere denizliği hizasına kadar betonarme kolonlarla birleşen beton duvar uygulaması görülmektedir (Şekil 29). “Tarihi Yapılar İçin Deprem Risklerinin Yönetimi Kılavuzu”nda bu tür uygulamaların yapıyı düşey hatıllı yığma bina gibi çalıştırdığı ve bu yapılarda günümüze kadar depreme bağlı hasar görülmediği kaydedilmektedir. Bloğun 1.katı ise, yine diğerlerinden farklı olarak sık kolonlu ve sık kirişli bir şekilde inşa edilmiştir (Şekil 10). Bu da tüm katı bir kutu hâline getirerek stabilitesini artırmaktadır.

5. Sonuç

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte birçok alanda olduğu gibi mimarlık teori ve pratiğinde de yenilikler aranmıştır. Bunun sebepleri arasında şüphesiz hızla ilerleyen endüstrileşme ve ulusalcılık ideolojisi yer almaktadır. Ülkemizdeki bu ulusalcılığın mimari alanını dolduran önemli figürlerden biri de Sedad Hakkı Eldem'dir. Onun bu yolculuktaki başarısının sebepleri arasında birçok şey gösterilebilir. Ancak bunlardan en önemlisi onun Avrupa ve Anadolu seyahatleri ve buralarda gezdiği yapıları yerinde tetkik etmesi, resmetmesidir. Öte yandan, onun bunca yazılı ve mimari eseri ortaya koymasında, aristokrat kökenli bir aileden gelmesi; Osman Hamdi Bey, Sadrazam İbrahim Ethem Paşa, İsmail Galip Bey gibi şahsiyetlerden tevarüs eden sanat ve düşünce repertuarı, Vedat Tek ve Mongeri gibi mimarlardan edinilen mimari birikim önemli bir yer teşkil etmektedir.

Sedad Hakkı'nın tüm bu mimari repertuarının bir sonucunu özetler nitelikte olan bir yapısı da Zeyrek'te ki SSK tesisleridir. Onun bu projesi; mimari öğeleri, proporsiyonu ve strüktürü ile uzun yıllar konuşulacak ve örnek alınacak bir yapı kompozisyonudur. Projenin mimari karakteri, üzerinde bulunduğu arsanın biçimi ve eğimi ile birlikte Sedad Hakkı Eldem'in ulusal mimarlık ideolojisi ve onun Türk evi konusunda sağlamış olduğu birikimin modern bir yorumu olarak ortaya çıkmıştır. Yapı bloklarının eğime paralel ve boşluklu olarak konumlandırılışı, tarihi Zeyrek dokusu ve Zeyrek Cami'ye karşı bir tevazu örneği sergilemiş ve topografya ile hemhâl olmuştur. Betonarmenin henüz yaygınlaşmaya başladığı bir dönemde taşıyıcı elemanların zarif boyutlarda ve geniş açıklıklarda kullanılması, prefabrik betonarme söveler ile çift çıkımlar yapılması döneminin etkili ve işlevsel uygulamalarından biridir. Nitekim bodrum kat, betonarme perdeler gibi günümüz yapılarında bulunması beklenen unsurlar yer almamasına rağmen yerinde tetkik edildiğinde strüktürel bir aksaklık gözlemlenmemiştir. Proje ve imalatı 1962-1964 yılları arasında tamamlanan sosyal sigortalar yapıları her ne kadar tasarlandığı gibi işlev görmese de günümüzde hasarsız bir vaziyette kullanılmaktadır.

Zeyrek'teki SSK kompleksinin yapılışından bu yana bilinçli hasarlar dışında kayda değer bir hasara uğramamasının nedeni kuşkusuz, yapıların doğru projelendirilmesi, uygun malzeme seçimi, düzgün imal edilmesi ve deprem yönetmeliğinde yer alan sade, basit, düzenli, simetrik taşıyıcı sistem tasarımı kurallarına uymasındadır. Bununla birlikte, bahis konusu yapıların yapımından bu yana sürekli olarak kullanılması ve bakımlarının yapılması bu yapının sürdürülebilirliğini sağlayan etmenler arasındadır.

Kaynaklar

- Acer, Ö. (TY). *II: Ulusal Mimarlık Akımı*. Academia. Erişim adresi (11.07.2019): https://www.academia.edu/4377038/ILULUSAL_M%C4%B0_MARLIK_AKIMI_%C3%96ZLEM_ACER
- Aga Khan Trust for Culture, Erişim adresi (11.07.2019): <https://archnet.org/sites/16>
- Anıktar, S. (2016). *Tarihi Zeyrek Semti'ne İki Yeni Dokunuş: İstanbul Manifaturacılar Çarşısı ve Sosyal Sigortalar Kurumu*. IV. Çevre-Tasarım Kongresi bildiri kitabı içinde (ss. 257-268). Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Arkiv. Sosyal Sigortalar Kurumu Tesisleri, Zeyrek. (TY). Erişim adresi (11.07.2019): <http://www.arkiv.com.tr/proje/sosyal-sigortalar-kurumu-tesisleri-zeyrek/3226>
- Aysel, N., R. (2008). *MSGÜ Arşivlerinde Sedad Hakkı Eldem, Tasarım+Kuram Dergisi*, 6, 82-106.
- Bozdoğan, S., Özkan S., Yenal, E. (2005). *Sedad Eldem*. Literatür Yayınları, İstanbul, Türkiye. ISBN:9750403371
- Eldem, S. H. (1939). *Millî Mimarî Meselesi*. Arkitekt Dergisi, 105-106, 220-223. Erişim adresi (12.02.2020): <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/104/1147.pdf>
- Eldem, S. H. (1940). *Yerli Mimariye Doğru*. Arkitekt Dergisi, 111-112, 69-74. Erişim adresi (12.02.2020): http://dergi.mo.org.tr/detail.php?id=2&sayi_id=65
- Eldem, S. H. (1971). *Sosyal Sigortalar Kurumu Tesisleri*. Arkitekt Dergisi, 343, 105-109.
- Eldem, S. H. (1982). *Büyük Konutlar*. Yaprak Yayınevi, Ankara, Türkiye.
- Eldem, E. (2008). *Sedad Hakkı Eldem-I: Gençlik Yılları*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Türkiye. ISBN: 9789944731058
- Mimar Sinan Üniversitesi (MSÜ). (1983). *Sedad Hakkı Eldem: 50 Yıllık Meslek Jübilesi*. Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Özkan, S. ve Yenal, E. (2014). *Sedad Eldem ile Söyleşiler*. Literatür Yayıncılık, İstanbul, Türkiye. ISBN: 9789750406607
- Porsuk, F. (2008). *Zeyrek SSK Binalarının 20.Yüzyıl Mimarlık Mirası Korunma Ölçütleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Türkiye.
- Salt Araştırma Arşivi, Erişim adresi (07.04.2020): <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/88359>
- Serageldin, I. (1989). The Social Security Complex. Archnet, Erişim adresi (07.04.2020): <https://s3.us-east-1.amazonaws.com/media.archnet.org/system/publications/contents/2764/original/DPT0135.pdf?1384767536>
- Sözen, M. ve Tapan, M. (1973). *50 Yıllık Türk Mimarisi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Türkiye.
- Tanju, B. (2009). *Sedad Hakkı Eldem-II: Retrospektif*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, İstanbul, Türkiye. ISBN: 9789944731126
- Tanyeli, U. (2018). *Mütereddit Modernler: Dünya ve Türkiye'de Mimar İdeologlar*. Işık Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Türkiye. ISBN: 9789756494141
- Tarihi Yapılar İçin Deprem Risklerinin Yönetimi Kılavuzu. ISBN: 978-975-19-6779-4. Erişim adresi (17.02.2020): https://www.ipkb.gov.tr/e-kutuphane/tarihi-yapilar-icin-deprem-risklerinin-yonetimi-kilavuzu_111/
- Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği, EK: *Deprem Etkisi Altında Binaların Tasarımı İçin Esaslar* (2018).
- Yandex Haritalar, Erişim adresi (11.07.2019): <https://yandex.com.tr/harita/11508/istanbul/?l=sat&ll=28.958467%2C41.018344&z=19>